

Josep Garí Gimeno (1886-1965). Un banquer victoriós*

Josep Garí Gimeno (1886-1965). A victorious banker

per Santiago Gorostiza Langa

Centro de Estudos Sociais, Universidade de Coimbra

RESUM:

Malgrat la seva rellevància a la banca barcelonina del primer terç del segle XX, la figura de Josep Garí Gimeno ha estat relativament poc estudiada. A banda del seu paper al capdavant de la banca Arnús-Garí i de diverses empreses, Josep Garí va ser pròxim a Francesc Cambó i Joan Ventosa. Després de fugir de Barcelona durant la Guerra Civil, va donar suport al règim franquista durant la resta de la seva vida, si bé les seves relacions amb aquest no van estar exemptes de friccions, incloent-hi un episodi que el va portar deu dies a la presó l'any 1953. L'estudi de Josep Garí s'emmarca també en el conflicte entre els sistemes borsaris de Madrid i Barcelona durant el primer terç del segle XX, que es va resoldre a favor de la capital amb el final de la Guerra Civil.

PARAULES CLAU:

Josep Garí Gimeno, història empresarial, història econòmica, banca Arnús-Garí.

ABSTRACT:

Despite his importance in the Barcelona banking industry during the first third of the twentieth century, Josep Garí Gimeno has received relatively little attention. In addition to his role as head of the Arnús-Garí bank and several companies, he was close to Francesc Cambó and Joan Ventosa. After fleeing from Barcelona during the Spanish Civil War, he supported the Franco regime for the rest of his life, although his relations with the dictatorship were far from smooth, including an episode of imprisonment for ten days in 1953. The study of Josep Garí Gimeno is embedded in the conflict between the different stock exchange systems of Madrid and Barcelona during the first third of the twentieth century, which was resolved in favour of the system used in the capital with the end of the Spanish Civil War.

KEY WORDS:

Josep Garí Gimeno, business history, economic history, Arnús-Garí bank.

1. Introducció

Rememorant el principi de la dècada de 1920, l'advocat catalanista Amadeu Hurtado afirmava que el banquer Josep Garí Gimeno va ser una «reproducció sor-

* Aquesta recerca ha estat realitzada amb el suport d'una beca de la Fundació «La Caixa», 2011-2012. També ha rebut recolzament del «People Programme» del 7è Programa Marc de la Unió Europea FP7/2007-2013 (accions Marie Curie) sota el contracte de beca ENTITLE. European Network of Political Ecology (PITN-GA-2011-289374).

Data de recepció: abril 2013; versió definitiva: juliol 2013.

prenent de tan exacta en el nostre món financer del que era Cambó en el nostre món polític.¹ Pràcticament un segle després de la irrupció del jove Garí a l'alta societat barcelonina, i a la llum de la recerca existent sobre els dos personatges comparats per Hurtado, l'afirmació de l'advocat resulta difícil de creure. Mentre que Francesc Cambó ha estat i és objecte d'una abundant atenció bibliogràfica, recentment resumida per Borja de Riquer,² el coneixement que tenim sobre la figura de Pepe Garí, tal com era conegut, és molt més limitat.³ I malgrat que, segons Francesc Cabana, Cambó i Garí van tenir una estreta relació,⁴ la presència de Garí als dietaris del polític català i als estudis biogràfics que han tractat la seva figura és gairebé nul·la.⁵ Aquesta diferència no es pot justificar atenent només a la menor dimensió pública de la trajectòria de Garí, que no va exercir cap càrrec polític. Les seves intervencions a la premsa escrita foren comptades i tampoc va deixar memòries ni escrits coneguts, a banda d'un conjunt de poemes compilat i publicat pels seus fills l'any 1985.⁶ Per tant, a diferència dels obstacles plantejats per Borja de Riquer en el cas de la biografia de Cambó, el problema per avançar en el coneixement sobre Josep Garí Gimeno no és la manca d'investigació sobre aspectes de la seva biografia que no han rebut una atenció equivalent a la seva trajectòria pública; ni tampoc la necessitat d'avaluar de forma crítica l'autoimatge llegada pel biografat a les seves memòries i dietaris. En primera instància, simplement, la documentació primària i secundària disponible és molt limitada. I el fet que Pepe Garí compartís nom i cognom amb el seu tiet (Josep Garí i Cañas) i cognoms amb el seu cosí (Jordí Garí Gimeno), ambdós vinculats al món financer, representa una dificultat afegida per determinar el sentit de certes referències genèriques a la fa-

1. A. HURTADO, *Quaranta anys d'advocat: història del meu temps*, vol. II, [Barcelona], Ariel, 1964, 110.

2. B. DE RIQUER I PERMANYER, «Francesc Cambó: una biografía necesaria y compleja», *Cahiers de Civilisation Espagnole Contemporaine* 8, 2012, consultat el 13 de novembre de 2012, <http://ceec.revues.org/3769>; DOI: 10.4000/ceec.3769

3. Amadeu Hurtado afirmava que Josep Garí era «nomenat per tothom Pepe Garí», i Josep Antoni Linati s'hi refereix com «El Don Pepe Garí de toda Barcelona». HURTADO, *Quaranta...*, 110. J. A. LINATI, *Memorias sin remedio*, Barcelona, Ediciones 29, 1984, 267.

4. F. CABANA, *Cien empresarios catalanes*, Madrid, LID Editorial Empresarial, 2006, 440.

5. A les obres biogràfiques sobre Cambó, Josep Garí Gimeno consta només en alguna nota al peu, com un dels membres del consell d'administració de la CHADE. J. PABÓN, *Cambó (1876-1947)*, Barcelona, Alpha, 1999, 741. B. DE RIQUER I PERMANYER, *L'últim Cambó (1936-1947): la dreta catalanista davant la Guerra Civil i el primer franquisme*, Barcelona, Eumo, 1996, 181. Les mencions a Garí als dietaris de Cambó són també comptades. F. CAMBÓ, *Meditacions, Dietari (1936-1940)*, Barcelona, Alpha, 1982, 142 i 543.

6. J. GARÍ GIMENO, *Poesías*, Barcelona, Joaquín y Fernando Rossi, 1985. Alguns dels primers poemes de Garí es van arribar a publicar l'any 1910, J. GARÍ GIMENO, *De la vida*, Barcelona, Impremta de Juan Solis, 1910. L'any 1956 va realitzar una edició limitada del seu poema «Salutació als amics», acompanyada d'una il·lustració, per obsequiar a les seves amistats, J. GARÍ GIMENO, *Salutació als amics*, Barcelona, Altés, 1956. Ambdós documents es poden consultar a la Biblioteca Nacional de Catalunya. Segons Francesc Cabana, part d'aquest darrer poema va ser imprès en el recordatori de Josep Garí Gimeno, després de la seva mort, CABANA, *Cien empresarios...*, 443-444.

mília Garí que trobem en diferents obres memorials, i a l'hora de realitzar un buidatge de premsa. Els respectius pares de Josep i Jordi Garí Gimeno es van casar amb dues germanes, motiu de la coincidència de cognoms tot i que el grau de parentiu entre tots dos és de cosins primers.⁷

Josep Garí Gimeno no té entrada pròpia al *Diccionari d'Història de Catalunya*, publicat l'any 1992, però se l'esmenta en la referent al seu tiet, Josep Garí i Cañas (1854-1925), cofundador l'any 1890 de la Banca Manuel Arnús i Companyia.⁸ Pepe Garí consta com a continuador del negoci del tiet, vinculat a la Banca Arnús-Garí S.A., relacionat amb el grup financer de Cambó i refugiat a zona franquista durant la Guerra Civil. A banda d'un breu comentari sobre la varietat de les inversions que va realitzar durant la seva vida, es destaca el seu paper com a donant d'uns terrenys de l'avinguda Diagonal de Barcelona, l'any 1939, a on l'exèrcit espanyol va construir la residència d'oficials. L'entrada es clou amb una referència a l'absorció de la banca Arnús-Garí per part del Banco Español de Crédito (Banesto), l'any 1942, després de la qual Pepe Garí esdevingué conseller d'aquest banc.⁹ De fet, la donació de la residència d'oficials i la multa imposada poc després a Garí pel Govern Civil de Barcelona, per avalar a una persona suposadament desafecte al règim franquista, és quelcom present a diferents publicacions de la dècada de 1990 i posteriors, fins al punt que ha esdevingut sovint l'única referència sobre el personatge, a banda d'una vaga vinculació al món financer.¹⁰ Pel que fa a la multa del Govern Civil de Barcelona a Garí l'any 1939, és també una primera mostra de les tumultuoses relacions del banquer amb el règim franquista. No en va ser la darrera.

Només Francesc Cabana ha realitzat una aproximació més profunda a la figura de Josep Garí Gimeno. De fet, poc abans de la mort del financer, esdevinguda l'11 de febrer de 1965, el va arribar a conèixer. I per a la seva sorpresa, es va trobar una persona cansada, que li deia que havia perdut la guerra i que s'havia vist obligat a vendre el banc. La visió que es tenia d'ell des de fora era la d'un vencedor en tots els terrenys.¹¹

En el marc de la seva recerca sobre la història econòmica de Catalunya, Francesc Cabana ha abordat des de la darrerria del franquisme el paper de la banca de valors

7. Els idèntics cognoms i inicial del nom generen confusió, fins i tot en l'obra de Cabana. En el cas de CABANA, *Cien empresarios...*, 438, els tracta de germans; mentre que a F. CABANA, *Caixes i bancs de Catalunya*, vol. II, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996, 116, els tracta de cosins.

8. J. MESTRE I CAMPI (dir.), *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1992, 492.

9. L'entrada del diccionari està basada en les informacions sobre Josep Garí Gimeno existents a B. DE RIQUER I PERMANYER i J. B. CULLA, *Història de Catalunya*, vol. VII, *El Franquisme i la transició democràtica: 1939-1988*, Barcelona, Edicions 62, 1989, 54, 62, 93 i 116.

10. R. ALBERCH I FUGUERAS (dir.), *Els barris de Barcelona*, vol. II, *Sants-Montjuïc; Les Corts; Sarrià-Sant Gervasi*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona - Enciclopèdia Catalana, 1998, 223-225; J. FABRE, *Els que es van quedar: Barcelona, ciutat ocupada*, [Barcelona], Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, 96.

11. CABANA, *Cien empresarios...*, 443.

barcelonina en general, i també el cas concret de la banca Arnús-Garí (1910-1942), a on Garí va destacar des del principi de la dècada de 1920. L'any 1996, com a part de l'obra *Caixes i Bancs de Catalunya*, va realitzar un breu escrit monogràfic sobre aquest banc.¹² I una dècada després, va elaborar una nota biogràfica de Josep Garí Gimeno dins del llibre *Cien empresarios catalanes*.¹³ Aquesta recerca suposa el punt de partida obligatori per explorar la figura de Josep Garí Gimeno, si bé se centra majoritàriament en la seva trajectòria econòmica fins a la Guerra Civil i té limitacions que intentem començar a esmenar en aquest article. En primer lloc, Cabana no utilitza fonts arxivístiques. En segon lloc, la major part de les referències de premsa utilitzades pertanyen l'àmbit econòmic, motiu pel qual manca informació sobre la vida social del biografiat. I finalment, malgrat que s'utilitzen algunes obres de caràcter memorial, és possible trobar referències a Josep Garí Gimeno en els testimonis històrics de diverses personalitats del període, com ara Amadeu Hurtado, Josep Antoni Linati o Francesc Cambó, entre d'altres, que Cabana no utilitza.

Per a la preparació d'aquesta investigació s'han consultat diversos arxius públics. L'Arxiu Històric Nacional ha permès documentar les denúncies realitzades per Garí un cop acabada la Guerra Civil. L'episodi de la donació dels terrenys de la residència d'oficials es detalla a partir de la consulta de l'Arxiu de la Subdelegació del Govern a Barcelona. Gràcies a la consulta de l'Arxiu Nacional de Catalunya s'ha pogut verificar l'estada de Garí a la presó Model durant 1953. També s'ha consultat documentació addicional al Centre Documental de la Memòria Històrica, l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans i l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona. D'altra banda, s'ha realitzat un buidat de premsa general, amb especial atenció a *La Veu de Catalunya* i *La Vanguardia*, però incloent-hi també referències de premsa radicada a Madrid.

Mitjançant l'estudi biogràfic de Josep Garí Gimeno, qui per a Francesc Cabana fou «el representant més destacat del que va ser i va representar la banca de valors barcelonina», pretenem també avançar en el coneixement del conflicte entre el règim de Borsa Oficial de Madrid i el sistema lliure de la banca catalana.¹⁴ Potser la desaparició del Mercat Lliure de Valors de Barcelona, decretada pel règim franquista en acabar la Guerra Civil, i l'absorció dels seus bancs estandard per corporacions d'abast estatal han contribuït a perdre de vista la rellevància de les figures que encapçalaven aquestes entitats, i que van destacar en nombroses operacions financeres fins a la Guerra Civil. La trajectòria biogràfica de Josep Garí Gimeno n'és un dels exemples més significatius, i també mostra les complexes relacions entre poder econòmic i polític, analitzades per Mercedes Cabrera i Fernando del Rey a la seva obra *El poder de los empresarios*.¹⁵ Les donacions de Garí i el seu suport al règim franquista contrasten amb les diferents multes que li foren imposades i la seva breu estada a la presó l'any 1953, quan ja tenia 66 anys.

12. CABANA, *Caixes i bancs...*, 115-125.

13. CABANA, *Cien empresarios...*, 436-444

14. CABANA, *Cien empresarios...*, 436.

15. M. CABRERA i F. DEL REY REGUILLO, *El poder de los empresarios*, Madrid, Taurus, 2002.

2. *Orígens i ascens*

Josep Garí Gimeno va néixer a Barcelona l'any 1886. El seu avi i el seu tiet treballaven al banc d'Evarist Arnús, un dels impulsors de la borsa privada de Barcelona i destacat assessor financer de la burgesia catalana. Quan aquest va morir el 1890, el negoci el van heretar el seu nebot Manel, i el tiet de Josep Garí Gimeno: Josep Garí i Cañas. Junts van constituir la societat *Manuel Arnús y Compañía*, on Garí va començar a treballar el 1905, quan tenia 19 anys. Després de la mort de l'únic fill d'Evarist Arnús, els desacords entre els hereus van fer que la companyia s'acabés dissolent el 1910, donant lloc a dos bancs diferents: la Banca Arnús S.A., establerta per Gonçal Arnús, nét d'Evarist; i la S. A. Arnús-Garí, formada per Manel i per membres de la família Garí.¹⁶ Francesc Cambó, advocat de Gonçal Arnús, el va convèncer per crear un banc propi, del qual el polític va ser conseller fins a 1918.¹⁷ L'escissió de la societat Manuel Arnús y Compañía en dues entitats i la competència a la banca local de Barcelona entre la Banca Arnús i l'Arnús-Garí durant bona part de la dècada de 1910 va enemistar Garí i Cambó.¹⁸

La inestabilitat que va portar la Primera Guerra Mundial als mercats borsaris va causar la desaparició de la borsa privada de Barcelona, el Casino Mercantil, a on tradicionalment s'havia realitzat l'activitat de contractació de valors, i l'obertura a Barcelona de la Borsa Oficial i el Col·legi de d'Agents de Canvi i Borsa, a l'any 1915. Immediatament, però, els bancs de valors barcelonins van impulsar la creació d'una nova borsa privada, l'Associació del Mercat Lliure de Valors de Barcelona, per no dependre de la borsa oficial.¹⁹ Tal com explicava Amadeu Hurtado, la convivència entre el Mercat Lliure i la Borsa Oficial va ser conflictiva i es va perllongar fins a la Guerra Civil. Es feia pràcticament impossible, en paraules d'Hurtado, «modificar el costum inveterat del públic català d'anar a casa del banquer de confiança a adquirir valors per a la inversió de capitals i fer-lo anar a casa dels agents». D'aquesta manera, el conflicte es va configurar com «un nou aspecte de les diferències entre Barcelona i Madrid, perquè a la capital d'Espanya s'havia viscut sempre en règim de Borsa Oficial i es creia pecaminós el sistema de la banca catalana».²⁰ En el moment de la seva creació, Josep Garí Gimeno va ocupar la secretaria del Mercat Lliure de Valors.²¹

Durant la segona meitat de la dècada, la S. A. Arnús-Garí va ser fonamental per garantir el finançament de les emissions de la Barcelona Traction, Light & Power, La Canadenc, que estava realitzant els grans embassaments del Pirineu de Lleida.²² Quan Manel Arnús va morir l'any 1916, la gestió del banc va quedar en mans

16. CABANA, *Cien empresarios...*, 436-437.

17. F. CABANA, «Francesc Cambó: La banca i les finances», DIVERSOS AUTORS, *El món de Cambó. Permanència i canvi en el seu 125è aniversari*, Barcelona, Alpha, 2001, 58-60; F. CABANA, *Cien empresarios...*, 440.

18. HURTADO, *Quaranta...*, 110.

19. CABANA, *Cien empresarios...*, 436 - 437.

20. HURTADO, *Quaranta...*, 112.

21. CABANA, *Cien empresarios...*, 436 - 437.

22. CABANA, *Caixes i bancs...*, 118.

de Josep Garí i Cañas. Immediatament es van incorporar com a vocals del banc el seu fill, Jordi Garí Gimeno, i el seu nebot, Josep Garí Gimeno.²³ L'any 1918 Francesc Cambó va dimitir com a conseller de la banca Arnús i inicià el seu acostament a Josep Garí.²⁴ Ambdós van col·laborar en la creació del fracassat Trust Hispano-Italià,²⁵ però van tenir èxit en altres projectes, com va ser la creació de la Compañía Hispano-Americana de Electricidad S.A. (CHADE), formada el 1920 a Madrid.²⁶ Cap a la fi d'aquell any, la suspensió de pagaments del Banc de Barcelona, del qual Josep Garí i Cañas era un dels consellers executius, va provocar la seva retirada de la vida econòmica barcelonina. D'aquesta manera, Josep Garí Gimeno va esdevenir l'home fort de la banca Arnús-Garí.²⁷ El 1922 es casava amb Concepció Rossi, amb qui tindria tres fills: Josep Jordi, Joaquim i Ferran.²⁸

Durant la dècada de 1920, la relativament bona conjuntura de les finances espanyoles després de la Primera Guerra Mundial i diferents mesures proteccionistes aprovades per la dictadura de Primo de Rivera van facilitar que diverses empreses establertes per la iniciativa estrangera a la fi del segle XIX fossin adquirides per consorcis bancaris de capital espanyol. La S.A. Arnús-Garí va tenir un paper fonamental en aquestes operacions financeres.²⁹ Una d'aquestes empreses va ser la Sociedad General de Aguas de Barcelona (SGAB), adquirida el 1920 per un grup de bancs espanyols liderats per la banca Arnús-Garí. El 1922, Josep Garí va ser nomenat conseller-delegat de la SGAB, un càrrec que va conservar fins al començament de la Guerra Civil i que va recuperar acabada aquesta.³⁰ A l'any següent, la pròpia SGAB va dur a terme una operació similar sobre la Sociedad Civil para el Alumbrado a Gas de Málaga, en unes negociacions dirigides personalment per Garí.³¹ L'any 1925, el financer va impulsar la compra de l'empresa de transport urbà més important de l'estat: la societat de capital belga Les Tramways de Barcelone.

23. CABANA, *Cien empresarios...*, 436-437.

24. CABANA, «Francesc Cambó...», 60. Sobre la col·laboració entre Garí i Cambó, Alfons Almendros assenyalava les similituds entre les propostes de política ferroviària realitzades per Cambó com a ministre de Foment (1918-1919) i les solucions plantejades per Garí cap a la fi de 1917-1918. A. ALMENDROS, *Francesc Cambó: La forja d'un policy maker*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000, 32 i 182.

25. Dues intervencions de Garí van presentar el projecte a la premsa catalana, *La Veü de Catalunya*, edició del matí, 28 de desembre de 1919, 7; *La Veü de Catalunya*, edició del vespre, 27 de gener de 1920, 4.

26. CABANA, *Cien empresarios...*, 440.

27. CABANA, *Caixes i bancs...*, 119.

28. CABANA, *Cien empresarios...*, 438.

29. CABANA, *Cien empresarios...*, 438; M. ARROYO, «Banca, infraestructuras urbanas y estrategias empresariales. La fábrica de gas de Málaga (1923-1940)», *Actas del 3er Congreso de historia catalano-andaluza, Cataluña y Andalucía, 1898-1939*, Barcelona, Ediciones Carena, 2001, 297-325. Reproduït a *Scripta Vetera, Revista electrónica de trabajos publicados sobre Geografía y Ciencias Sociales* 84, <http://www.ub.es/geocrit/sv-84.htm>.

30. P. VOLTES BOU, *Historia del abastecimiento de agua de Barcelona*, Barcelona, Sociedad General de Aguas de Barcelona, 1967, 217-230.

31. ARROYO, «Banca...».

De nou, el consorci bancari va estar encapçalat per la S. A. Arnús-Garí. I el 1927 va ser el torn de la Sociedad Española de Carburos Metálicos, de capital suís.³²

3. *Durant la Segona República*

Amb la suspensió de pagaments del Banc de Catalunya, esdevinguda pocs mesos després de la proclamació de la República, va tornar l'agitació al panorama financer català i els enfrontaments amb relació al Mercat Lliure de Valors de Barcelona. Indalecio Prieto, aleshores ministre d'Hisenda, va pressionar per tancar el Mercat Lliure, al qual culpava de la situació, però va topat amb l'oposició del ministre d'Economia, Lluís Nicolau d'Olwer. El Mercat Lliure fou intervingut, però no es va tancar, i amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Núria l'any 1932 les competències en ordenació del mercat borsari i d'establiments de contractació quedaven en mans de la Generalitat. A la primavera de 1933, el govern català va nomenar una comissió amb l'objectiu de preparar un projecte d'estructuració de la borsa catalana, que permetés el seu desenvolupament lliure de les pressions centralistes. Entre els membres d'aquesta comissió es trobava Josep Garí Gimeno.³³

A la darrera d'abril de 1933, la comissió presentava el seu informe al Parlament de Catalunya. L'informe incloïa dos punts en què hi havia unanimitat: l'acceptació de la coexistència entre la borsa oficial i el Mercat Lliure de Valors, i el principi general de llibertat de contractació dels valors mobiliaris, quelcom que entrava en conflicte amb la normativa estatal. A la fi de 1933 el govern espanyol va traspasar oficialment les competències en borsa a la Generalitat, però aquesta només les va mantenir fins als Fets d'Octubre de 1934, després dels quals l'Estatut d'Autonomia va quedar en suspens. Malgrat que durant els anys següents hi va haver intents d'involució que implicaven la liquidació del Mercat Lliure de Valors, els projectes van ser desestimats.³⁴

D'altra banda, durant la dècada de 1930, els beneficis de la banca Arnús-Garí i les empreses participades van disminuir notablement.³⁵ Durant el període republicà, Josep Garí va continuar compaginant les seves responsabilitats al banc amb feines de conseller a gran varietat d'empreses. Entre aquestes destaquen la Companyia d'Indústries Agrícoles,³⁶ el SEPU,³⁷ la SGAB o la Seda de Barcelona, a més de negocis com ara l'establiment de la Companyia Fonogràfica Hispano Americana S.A., que va construir la fàbrica de discos Polydor a Sant Adrià de Besòs.³⁸ Un dels projectes més ambiciosos d'aquests anys fou la Companyia General del Suro, S.A., inicialment presidida per Cambó. Garí el va substituir quan aquest va dimitir l'any 1931, però el

32. CABANA, *Cien empresarios...*, 439-440.

33. F. CABANA, *Madrid i el centralisme: un fre a l'economia catalana*, Barcelona, Pòrtic, 2003, 79-81.

34. CABANA, *Madrid i el...*, 81-82.

35. CABANA, *Caixes i bBancs...*, 120.

36. CABANA, *Cien empresarios...*, 440.

37. *Defensa dels Interessos Catalans*, 16 de juny de 1934, 3.

38. *La Veu de Catalunya*, edició del vespre, 31 de gener de 1931, 4.

context de crisi internacional i els problemes de finançament, entre d'altres qüestions, van acabar per fer fracassar l'empresa, que es va dissoldre l'any 1935.³⁹

Almenys des de la dècada de 1910, la banca Arnús-Garí també s'havia interessat pel negoci immobiliari, especialment profitós en un període de forta expansió urbana a Barcelona. Garí formava part del consell d'administració de la Sociedad Inmobiliaria San Pedro Mártir, implicada en la urbanització d'aquest turó i la seva connexió amb Barcelona mitjançant l'avinguda Pearson, que va rebre aquest nom en homenatge a l'impulsor de La Canadencia, mort en l'enfonsament del *Lusitania*.⁴⁰ De fet, Garí va adquirir finques als afores de Barcelona, una de les quals situada entre el carrer Capitán Arenas i l'avinguda Diagonal, que va enjardinar. A l'any 1934, aquests jardins, coneguts com a Garí-Rossi, van ser l'escenari d'una gala benèfica del Patronato de las Camitas Blancas, destinada a recollir fons per atendre a infants malalts.⁴¹

Aquestes activitats benèfiques contrasten amb el caràcter luxós de la vida social de Garí, que va quedar reflectit a la premsa. El seu nom va aparèixer repetidament a les llistes de selectes propietaris d'automòbils Cadillac, que aquesta empresa utilitzava per fer-se publicitat.⁴² De fet, la revista *Mirador* va escollir precisament Garí per ironitzar sobre els problemes del trànsit i les regulacions imposades per l'Ajuntament durant la dècada de 1930.⁴³ Però encara més que els automòbils, d'acord amb la premsa del període, la principal afició de Josep Garí va ser la nàutica. Durant la darrereria de la dècada de 1920 a 1930 es troben repetides referències a la seva participació en regates,⁴⁴ i el banquer va estrenar nous iots de luxe comprats a l'estranger l'any 1928 i l'any 1930.⁴⁵ Pocs mesos abans de començar la guerra, Garí formava part de la directiva del Club Nàutic.⁴⁶ Aquesta estil de vida el va fer objecte de mofa a revistes satíriques com ara *El Be Negre*.⁴⁷

39. CABANA, *Cien empresarios...*, 441. Per a les opinions de Garí sobre la participació del Banc Central a la Companyia General del Suro, vegeu la carta de José Garí Gimeno a Luis Figueras Dotti, PS-Madrid, 387, 64, 10, Centro Documental de la Memoria Histórica.

40. E. MASJUAN, *La ecología humana en el anarquismo ibérico*, Barcelona, Icaria, 2000, 130-131; J. FRANQUESA, *Una experiència urbana retrobada: Les comunitats jardí a Catalunya*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, 2008, 51.

41. *La Vanguardia*, 23 de juny de 1934, 9.

42. *Blanco y Negro*, suplement d'*ABC*, 20 de maig de 1928, 80; *Blanco y Negro*, suplement d'*ABC*, 24 de juny de 1928, 152; *Esfera*, 2 de juny de 1928, 4; *La Vanguardia*, 11 de maig de 1929, 13; *ABC*, 26 de maig de 1929, 74.

43. *Mirador*, 19 de gener de 1933, 1.

44. *La Vanguardia*, 10 de gener de 1928, 16-17; *La Veu de Catalunya*, edició del matí, 28 de desembre de 1928, 6; *La Veu de Catalunya*, 11 de març de 1929, 5; *La Vanguardia*, 24 de juliol de 1929, 12; *La Veu de Catalunya*, 24 de juliol de 1929, 6; *La Veu de Catalunya*, edició del matí, 14 d'agost de 1931, 8; *La Vanguardia*, 14 d'agost de 1931, 10; *La Veu de Catalunya*, edició del matí, 16 d'agost de 1935, 15.

45. *La Veu de Catalunya*, edició del vespre, 19 de novembre de 1928, 6; *La Vanguardia*, 21 de novembre de 1928, 15; *La Veu de Catalunya*, 7 de juny de 1930, 4.

46. *La Veu de Catalunya*, edició del matí, 29 de gener de 1936, 4; *La Vanguardia*, 29 de gener de 1936, 10.

47. *El Be Negre*, 24 de juliol de 1935, 1.

Poc es coneix sobre les activitats de mecenatge cultural de Josep Garí Gimeno. Almenys des de la dècada de 1920, va formar part dels mecenes de l'Institut d'Estudis Catalans, i en una posició destacada. L'anuari de l'Institut per al període 1927-1931 l'esmenta en tercer lloc, per darrere de Rafael Patxot i Francesc Cambó, i per davant de Joan Ventosa, Amadeu Hurtado o Raimon d'Abadal i Calderó.⁴⁸ Quan al començament del període republicà la direcció de l'Institut li va agrair el seu suport, Garí va respondre declinant tot mèrit: «puix que el meu comportament durant els temps passats no és una excepció per a un patriota, ans una obligació, que al complir-la, hom ja té la recompensa en la satisfacció del deure acomplert». En aquests anys també es va interessar per adquirir algunes de les publicacions impulsades per l'Institut.⁴⁹

Després dels Fets d'Octubre de 1934 i la revolta d'Astúries, Garí va visitar personalment el general Batet i va participar a la «suscripción para las víctimas del deber» amb 1.000 pessetes.⁵⁰ I el mes de febrer de 1936, va donar suport públicament a la posició d'Itàlia en el conflicte amb Abissínia, signant un manifest en nom de la societat Els Amics d'Itàlia.⁵¹ Poc abans, en circumstàncies confuses, hi ha referències a un intent d'atemptat contra el seu cosí i alt dirigent de la banca, Jordi Garí Gimeno.⁵²

4. La Guerra Civil

Quan el fracassat cop militar del 18 de juliol de 1936 va iniciar la Guerra Civil, moltes de les empreses en què participava Josep Garí foren ràpidament incautades per comitès obrers. En el cas de la SGAB, a on exercia de conseller delegat, un comitè de treballadors el va visitar personalment per rellevar-lo del càrrec.⁵³ Durant els primers dies de la guerra també hi ha constància de la participació de Garí a les reunions celebrades per la Compañía General de Tabacos de Filipinas, a on exercia de conseller. La darrera reunió del consell d'administració d'aquesta empresa a Barcelona es va celebrar el 25 de juliol, i hi van assistir Josep Garí i el seu cosí Jordi.⁵⁴

La violència a la rereguarda republicana durant l'estiu de 1936 va precipitar la fugida dels Garí. Segons la declaració que va fer acabada la guerra, Josep Garí va sortir de Barcelona el 16 d'agost. Al dia següent la seva casa a l'avinguda Diagonal

48. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans MCMXXVII-XXXI, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1931, XIX-XX.

49. Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. Cartes de Josep Garí Gimeno a Ramon d'Alòs. 26 d'octubre de 1931 i 30 gener de 1933., ID registre 15691 i 15748.

50. Aquesta subscripció anava destinada a les famílies de militars i policies morts durant la revolta d'Astúries. *La Vanguardia*, 24 d'octubre de 1934, 7; *La Vanguardia*, 26 d'octubre de 1934, 9.

51. *La Cruz: Diario Católico*, 9 de febrer de 1936, 1.

52. *ABC*, 3 de febrer de 1936, 32.

53. SOCIEDAD GENERAL DE AGUAS DE BARCELONA, *Memoria correspondiente al periodo 1936-1938*, Barcelona, Sociedad General de Aguas de Barcelona, 1939, 6.

54. E. GIRALT I RAVENTÓS, «La Compañía General de Tabacos de Filipinas durante la Guerra Civil», E. GIRALT I RAVENTÓS, *Empresaris, nobles i vinyaters. 50 anys de recerca històrica: escrits seleccionats*, València, Universitat de València, 2002, 208-209.

núm. 401 va ser assaltada i els seus béns foren requisats. Entre les pertinences que va perdre destacaven un quadre de Rubens, una col·lecció d'armes angleses del segle XVIII, diversos objectes de plata i or, o abrics de pells per valor de 150.000 pessetes. A l'expedient obert després de la Guerra Civil, com a part de la Causa General, Garí va elaborar una llista dels béns perduts, per un valor total de 346.000 pessetes. També hi va adjuntar una declaració jurada de diferents membres del servei del seu habitatge, testimonis de l'expropiació, que donaven alguns dels noms dels milicians que hi havien participat.⁵⁵ Es desconeix, però, la manera en què Josep Garí va aconseguir sortir de zona republicana. Una possibilitat és que acompanyés a la família del seu cosí, Jordi Garí, que va abandonar Barcelona amb el torpediner francès *La Fortune*.⁵⁶ D'altra banda, una publicació de treballadors de la SGAB afirma que membres de l'empresa van acompanyar alguns directius fins a la frontera amb França per garantir la seva seguretat.⁵⁷ De les bones relacions entre la majoria dels treballadors de l'empresa i la direcció en dona fe el testimoni que va deixar escrit el seu director, Josep Maria Soler Nolla, en una carta dirigida a Garí amb motiu de la seva jubilació l'any 1960. Segons Soler Nolla, la creació d'una Associació d'Empleats i Obrers d'Aigües a la fi de la dècada de 1920, així com l'establiment d'un règim de pensions i jubilació, «quizás permitió llegar a los días angustiosos de la Revolución con un clima poco propicio a torpes violencias».⁵⁸

A primers de setembre, amb prou feines dues setmanes després de la seva sortida de Barcelona, tenim constància de la presència de Josep Garí a Burgos gràcies a la correspondència entre Joan Ventosa i Francesc Cambó. La recent investigació de Borja de Riquer ha documentat el paper de Garí com a contacte entre Ventosa i el president de la Junta Militar, el general Cabanellas.⁵⁹ A la darrereria de setembre, des de l'exili, Raimon d'Abadal i Calderó recollia amb escepticisme les impressions de Lluís Puig, segons el qual els gestos de Ventosa, Garí i Bertran i Güell amb els militars estaven fent bon efecte.⁶⁰

55. Archivo Histórico Nacional, Pieza undécima de Barcelona, Tesoro artístico y cultura roja, Fons Causa General, caixa 1678, expedient núm. 2, 211-235.

56. A. MANENT, *De 1936 a 1975: estudis sobre la Guerra Civil i el franquisme*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, 62.

57. F. RIVAS, *El abastecimiento de agua a Barcelona, desde sus orígenes*, Barcelona, Associació de Treballadors d'Aigües de Barcelona, 1997. Versió web, consultada el 29 de juliol de 2013: <http://www.websindical.com/atab/llibre1/abastecimiento.html>

58. Carta de Soler Nolla a Garí Gimeno, 30 de desembre de 1960. Còpia cedida per l'Associació de Treballadors d'Aigües de Barcelona.

59. B. DE RIQUER I PERMANYER, «Joan Ventosa i Calvell, l'home de la Lliga Catalana a Burgos. Les relacions dels catalanistes conservadors amb els militars rebels durant la Guerra Civil», *Segle XX, Revista Catalana d'Història* 5, 2012, 41-43.

60. R. D'ABADAL I CALDERÓ, *Dietari de guerra, exili i retorn (1936-1940)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, 127-128. La nota del diari és del 26 de setembre de 1936. L'editor de l'obra afirma que la menció a Garí es refereix a Jordi Garí Gimeno, però la proximitat de la visita de Josep Garí Gimeno a Burgos i la comunicació pública de suport econòmic un cop acabada la guerra conviden a pensar que Raimon d'Abadal es refereix a Josep. Agraieixo al professor Francesc Vilanova l'atenció dispensada en aquest punt.

Malgrat ser una persona propera a Cambó, Ventosa i les posicions de la Lliga Catalana, Josep Garí actuava a títol individual o en nom de les empreses que gestionava i que havien quedat en territori republicà. A mitjan setembre, per exemple, acompanyat per Soler Nolla i en nom de la SGAB, es va comprometre per escrit davant la Junta Militar a lliurar, un cop acabada la guerra, un milió de pessetes.⁶¹ Josep Garí no consta entre el centenar de catalans que, encapçalats per Cambó, van signar una declaració de suport als militars revoltats.⁶²

A banda de Burgos, Josep Garí va freqüentar Sant Sebastià, destí de gran quantitat d'empresaris catalans, més preocupats d'organitzar la seva tornada a Barcelona i la recuperació de les seves empreses que d'implicar-se a la vida política del bàndol franquista.⁶³ Garí va continuar gestionant les seves empreses, amb consells de direcció restablerts amb dificultats, i va donar suport públicament a Falange, a la qual es van enrolar els seus fills. Així ho recordava Josep Maria Fontana a *Los catalanes en la guerra de España*:

Me parece que estoy viendo a Don José Garí llevando a sus hijos, vestidos de *flechas*, cogidos de las manos, y avanzando hacia la persona de Manuel Hedilla y ofreciéndolos para el mayor servicio de la Falange y de España.⁶⁴

Mentrestant, al bàndol republicà, moltes de les empreses participades per Garí foren collectivitzades, i la premsa anarquista denunciava els grans beneficis dels que havia fruit «el tríu financiero Garí-Cambó-Ventosa».⁶⁵ Però la relació de Josep Garí amb el règim franquista no va ser fàcil. Al final de juny de 1937, Francesc Cambó consignava al seu dietari una conversa amb Joan Ventosa sobre l'empresonament de Garí i de Pere Rahola, sense donar-ne més detalls.⁶⁶ Tres mesos després, la premsa republicana anunciava que el financer havia estat detingut a Sant Sebastià, acusat d'evasió de capitals.⁶⁷ I encara unes setmanes més tard, el setmanari satíric *L'Esquella de la Torratxa* afirmava que Garí havia estat enviat a fer carreteres, després que uns àcids comentaris seus sobre la situació econòmica al bàndol franquista s'estenguessin com una taca d'oli per territori rebel.⁶⁸ No s'ha trobat documentació arxivística que fonamenti aquests episodis, però anys després Ferran Cuito en feia referència a la seva correspondència amb Lluís Nicolau d'Olwer.⁶⁹

61. SOCIEDAD GENERAL DE AGUAS DE BARCELONA, *Memoria...*, 6.

62. B. DE RIQUER I PERMANYER, «Un document excepcional. La declaració de suport als militars sublevats al 1936 d'un centenar de catalans», DIVERSOS AUTORS, *Miscel·lània d'Homenatge a Josep Benet*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, 497-516.

63. C. MOLINERO I P. YSÀS, *Els industrials catalans durant el franquisme*, Vic, Eumo, 1991, 65.

64. J. M. FONTANA, *Los catalanes en la guerra de España*, Madrid, Samarán, 1951, 308-315.

65. *Solidaridad Obrera*, 14 de gener de 1937, 4.

66. CAMBÓ, *Meditacions...*, 142.

67. *ABC*, 23 de setembre de 1937, 4; *El Sol*, 23 de setembre de 1937, 2.

68. *L'Esquella de la Torratxa*, 26 de novembre de 1937, 712.

69. L. N. D'OLWER I F. CUITO, *Epistolari de l'exili francès*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, 150.

Sigui com sigui, Josep Garí es va refermar en el seu suport a Franco. Avançada la guerra, el 30 de maig de 1938, va decidir fer una nova donació, aquest cop a títol personal i dirigida al general. Amb aquesta finalitat va escollir els seus jardins a l'avinguda Diagonal, al costat del palau Abadal i davant de la presó de les Corts, que anys enrere havien estat escenari d'actes de beneficència.⁷⁰

5. *Amb el franquisme: la construcció de la residència d'oficials*

Amb la victòria franquista, l'ordre burgès fou restaurat. Les col·lectivitacions i altres alteracions dels sistemes de propietat foren anul·lades. Garí va retornar a la ciutat com a vencedor i va complir les seves promeses. Només uns dies després de l'ocupació de la ciutat, el 3 de febrer, es feia pública a la premsa la donació de la finca de la Diagonal al govern franquista.⁷¹ A primers de maig, mitjançant el diari de Francesc Cambó, tenim constància de la presència de Garí a Zuric, on participava a la Junta General de la CHADE i mantenia a Cambó al corrent de la situació de la ciutat de Barcelona.⁷²

Durant el mes de juny de 1939, Josep Garí va rebre la confirmació que les dues donacions que havia impulsat serien destinades a construir una residència d'oficials militars solters.⁷³ Aquest edifici es va construir ràpidament.⁷⁴ Entre l'acte de col·locació de la primera pedra, celebrat el 3 d'agost de 1939, i la seva inauguració, van transcorrer menys de nou mesos.⁷⁵ A la donació inicial de la SGAB s'hi van afegir nombroses empreses més.⁷⁶ Un cop enllestida, la residència tenia capacitat per

70. Arxiu de la Subdelegació del Govern a Barcelona, documentació pendent de classificar, caixa 9, carpeta 7.

71. *La Vanguardia Española*, 3 de febrer de 1939, 8.

72. Segons Cambó, Garí el va posar al corrent de la situació de la seva casa a Via Laietana, i li va portar cartes del seu secretari, Narcís de Carreras. CAMBÓ, *Meditacions...*, 543.

73. Arxiu de la Subdelegació del Govern a Barcelona, documentació pendent de classificar, caixa 9, carpeta 7.

74. Sobre la residència, vegeu S. GOROSTIZA, «Diagonal 666. Un monument a l'ocupació de l'exèrcit franquista», *L'Avenç* 389, abril 2013, 42-53.

75. *La Vanguardia Española*, 4 d'agost de 1939, 3; *Nueva España, Revista Gráfica Nacional* 26, octubre-novembre 1940.

76. El projecte de construcció de la residència fou coordinat per una comissió formada pel general Güell, els coronels Coll, Sanjuán, Zaragoza i Ferrer; els capitans Santamaria i Vázquez; i els mateixos Garí i Soler Nolla. Van tenir la col·laboració tècnica dels arquitectes tinentes provisionals d'enginyers Josep Soterias Mauri i Manuel Solà-Morales i de Rosselló. La llista de donants està a la contraportada del número monogràfic dedicat a la residència per *Nueva España, Revista Gráfica Nacional* 26, octubre-novembre 1940. En l'ordre original, els donants són els següents: Sociedad General de Aguas de Barcelona, don José Garí Gimeno, Banco Vitalicio de España, Riegos y Fuerzas del Ebro, Catalana de Gas y Electricidad, Tranvías de Barcelona S.A., La Hispano Igualadina, Ymper S.A., Arnús-Garí S.A., Banco Urquijo Catalán, Garriga Nogués Sobrinos, Banca Pérez López, Sociedad Española de Carburos Metálicos, Hiladuras Fabra y Coats, Colonia Güell S.A., Fomento de Obras y Construcciones, Fábricas de L. Mata y Pons, Compañía General de Asfaltos y Portland Asland, La Maquinista Terrestre y Marítima, Sociedad Hullera Española, Manufacturas Pons S.A., Sociedad General de Oxígeno, Carbones de Berga

allotjar 150 oficials i disposava de servei de restaurant, piscina, gimnàs i fins i tot un refugi.⁷⁷ Però més enllà de l'elevada despesa realitzada, destacava el fort simbolisme que impregnava l'obra, situada a l'entrada de Barcelona. En paraules del mateix Garí, dins un monogràfic dedicat a l'edifici per la revista gràfica *Nueva España*, l'emplaçament de la residència a l'entrada de la ciutat...

[...] dirá a cuantos la contemplan que esta Ciudad ha querido testimoniar su gratitud al Ejército y honrarle en la persona de cada uno de sus Oficiales, sus defensores y salvadores, acogiéndoles como ciudadanos de honor.⁷⁸

D'aquesta manera, l'edifici va esdevenir la primera peça de l'espai memorial franquista que es va constituir al llarg de l'aleshores anomenada avinguda del Generalísimo, escenari de l'entrada a Barcelona de les tropes que havien ocupat la ciutat el 26 de gener de 1939. Ja en formava part la modificació de l'obelisc del Cinc d'Oros, convertit en un homenatge als soldats franquistes,⁷⁹ i durant els següents anys s'hi van sumar el monument a la Legió Còndor (davant mateix de la residència d'oficials) i el monument als caiguts. La residència en si va esdevenir un espai de sociabilitat militar, quelcom que no va passar desapercebut a l'ambaixada alemanya a Madrid, que va finançar la decoració d'una de les seves sales a l'estil alemany, incloent-hi pintures murals que mostraven la fraternitat amb l'exèrcit espanyol, al costat d'un bust de Hitler i altres objectes.⁸⁰ Els jardins de la residència, a més, també foren un espai de trobada per part de l'alta societat barcelonina amb els

S.A., Compañía Española para la Fabricación Mecánica del Vidrio, Canal de Urgel S.A., Hispania Compañía General de Seguros, Compañía Fabricación Contadores S.A., Material y Obras S.A., Hispano Olivetti S.A., Cubiertas y Tejados S.A., Electro Metalúrgica del Ebro S.A., Compañía Española de Electricidad y Gas Lebón, Cooperativa de Fluido Eléctrico, Compañía Manresana de Electricidad, Sociedad Española de Construcciones Eléctricas, Sociedad Productora de Fuerzas Motrices, Ferrocarriles de Cataluña S.A., Ferrocarril Metropolitano de Barcelona (Transversal), Autobuses Roca, Gran Metropolitano de Barcelona S.A., Colonia Puig A.V.S.A., Compañía General de Autobuses de Barcelona S.A., Oliveras S.A., Francisco Segalés, Anónima Alsina Graells, Funicular El Tibidabo, Ferrocarriles Catalanes, Funicular de Montjuich, La Sanjustenca, Francisco Casas, Luis Canals, Soler y Sauret, Ferrocarriles de Grandes Pendientes, Francisco Giol, Banco Hispano Colonial, Banco Comercial de Barcelona, Banca Arnús, Banca Marsans, Crédito y Docks, Jover y Compañía, Soler y Torra Hermanos, Riva y García, Banca Rosés, Hijos de F. Mas Sardá, Banca Nonell, Banca Tusquets, Fábrica Nacional de Colorantes y Explosivos, La Catalana Seguros contra Incendios, S.A. Cros, Unión Salinera Española, La Seda de Barcelona S.A., D. Arturo García Fossas, Minas de Potasa de Suria S.A., Mutua General de Seguros, Industrias Agrícolas S.A., Sociedad Lechera Montañesa, Hotel Ritz de Barcelona S.A., La Hispano Suiza S.A., Casa Pirelli, S.A. de Peinaje e Hilatura de Lana, Hijo de Miguel Mateu, La España Industrial S.A., Coromina Industrial S.A.

77. *La Vanguardia Española*, 31 de maig de 1940, 6; *La Vanguardia Española*, 26 de gener de 1941, 1. Arxiu Municipal Contemporani, Q127_EIX_2263 bis_1940.

78. *Nueva España, Revista Gráfica Nacional* 26, octubre-novembre 1940, 8.

79. J. FABRE, *La contrarevolució de 1939 a Barcelona*, tesi doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2002, 148-149.

80. *La Vanguardia Española*, 23 d'octubre de 1941, 5.

militars, com a resultat de les revetlles i festes que ben aviat s'hi van començar a celebrar.⁸¹

Malgrat la rellevància de la donació, un cop formalitzada, les coses es van començar a tòrcer per a Josep Garí. Passats només tres dies de l'acte de col·locació de la primera pedra, el 6 d'agost de 1939, *La Vanguardia Española* anunciava que el banquer havia estat multat amb 10.000 pessetes pel governador civil de Barcelona. El motiu era haver avaluat Jaume Ubiñana Umbert, qui segons els informes del Govern Civil de Barcelona havia tingut càrrecs de responsabilitat al bàndol republicà.⁸² Cap al final del mes, el mateix diari divulgava el privilegiat destí militar d'un dels fills de Garí, com a escrivent a les oficines del quarter general de la 4a regió militar.⁸³ No va ser la darrera topada de Garí amb el Govern Civil de la ciutat, però tampoc el pitjor disgust que el nou règim li deparava.

6. L'absorció de la banca Arnús-Garí pel Banco Español de Crédito

La represa del negoci bancari no va suposar per a Josep Garí els mateixos èxits que havia obtingut durant la dècada de 1920. De fet, el règim franquista va decretar el tancament del Mercat Lliure de Valors, en el qual Garí i la seva banca havien obtingut la seva fama. Amb aquest tancament acabava el model de banca en què Garí havia excel·lit, i al qual havia donat suport durant la Segona República. Les conseqüències per a la banca catalana no van trigar a arribar. Diversos bancs barcelonins especialitzats en aquest tipus de transaccions es van veure obligats a convertir-se en banca comercial. Aquest fet, entre d'altres restriccions legals, va facilitar que foren absorbits per altres entitats amb major experiència.⁸⁴ A la S.A. Arnús-Garí li va tocar el torn l'any 1942, quan fou adquirida pel Banco Español de Crédito (Banesto). Durant la postguerra, el Banesto tenia una excepcional relació amb el règim franquista, i per a Francesc Cabana se'l pot considerar «el banc dels vencedors» per excel·lència.⁸⁵ Amb aquesta compra, el banc madrileny obtenia una sucosa cartera de valors, on hi havia accions de la SGAB, Asland, Tabacos de Filipinas, La Seda o Siemens, entre altres empreses.⁸⁶ La presència a Barcelona es va completar amb la compra de la finca de la plaça Catalunya on havia estat l'hotel Colón, i a la qual es va construir la seu del Banesto.

Josep Garí i el seu cosí Jordi es van incorporar al consell d'administració del Banesto i van mantenir la participació accionarial que tenien a diferents societats, mit-

81. Vegeu, per exemple, *La Vanguardia Española*, 13 de juny de 1940, 3; 21 de juliol de 1940, 3; 27 de juliol de 1943, 7; 1 de juny de 1944, 11.

82. *La Vanguardia Española*, 6 d'agost de 1939, 2; *ABC* (edició de Sevilla), 6 d'agost de 1939, 16.

83. *La Vanguardia Española*, 24 d'agost de 1939, 6.

84. F. CABANA, *Bancs i banquers a Catalunya: capítols per a una història*, Barcelona, Edicions 62, 1972, 128-129 i 149; CABANA, *Caixes i bancs...*, 124-125.

85. F. CABANA, *37 anys de franquisme a Catalunya. Una visió econòmica*, Barcelona, Pòrtic, 2000, 65.

86. CABANA, *Cien empresarios...*, 442.

jançant la Financiera y Fiduciaria Arnús-Garí (FINARGA).⁸⁷ Per tant, van seguir presents als consells d'administració de diferents empreses. Posteriorment, un dels fills de Jordi Garí ha afirmat que la malaltia que patia el seu pare, que va acabar morint el 1946, va precipitar la venda del banc.⁸⁸ Anys després, Josep Garí en culpava els valors individualistes de l'empresariat català, però segons Francesc Cabana les dificultats del període i el cansament acumulat també van ser rellevants en la decisió presa.⁸⁹

Durant les dècades de 1940 i 1950 les referències a Josep Garí Gimeno i la seva família són comuns a les seccions que diaris com ara *La Vanguardia Española* dedicaven a l'alta societat. Sovint es troben referències a les estades de la família a Puigcerdà o a la Costa Brava, i fins i tot viatges a Nova York. La dona de Josep Garí, Concepció Rossi, va morir a la darrerria de 1952.⁹⁰ Però Garí, ja amb 66 anys a les seves espatlles, va continuar exercint de conseller en nombroses empreses.

7. *Empresonat pel governador civil de Barcelona*

L'any 1953 la feina de Garí al capdavant de la SGAB li va suposar un enfrontament amb el governador civil de Barcelona, Felipe Acedo Colunga. La SGAB subministrava aigua a Barcelona mitjançant els seus pous de Cornellà i del Besòs, però encara no li havia estat atorgada la captació d'aigües superficials del riu Llobregat. A més, tampoc existien encara embassaments que es poguessin utilitzar com a reserves d'aigua; el de Sant Ponç, planificat durant la Segona República, portava anys en construcció. Per tant, en un escenari de demanda d'aigua creixent, les dificultats per al subministrament eren cada cop més comuns, i ja s'havien fet notar durant l'estiu de 1950.⁹¹ El mes de maig de 1953, davant les advertències de la SGAB, es van decretar restriccions d'aigua durant el 30% de les hores de servei.⁹² Aquesta situació va contribuir que a la darrerria de juny l'administració central atorgués finalment a la SGAB el permís de captació d'aigües superficials del riu Llobregat, per un volum de 2,2 m³ per segon.⁹³ Un cop construïda l'estació de captació i potabilització, aquesta aigua havia de permetre a l'empresa expandir substancialment el seu negoci. La reacció d'Acedo Colunga, escèptic amb les afirmacions de l'empresa sobre la necessitat de restriccions, no es va fer esperar. A primers de juliol, el governador civil de Barcelona decretava que l'empresa no podia continuar cobrant

87. CABANA, *Cien empresarios...*, 442. *ABC*; 18 de desembre de 1989, 57.

88. *ABC*, 18 de desembre de 1989, 57.

89. CABANA, *Cien empresarios...*, 442.

90. *La Vanguardia Española*, 7 de novembre de 1952, 12.

91. SOCIEDAD GENERAL DE AGUAS DE BARCELONA, *El esfuerzo en el verano de 1950*, Barcelona, Sociedad General de Aguas de Barcelona, 1951.

92. *La Vanguardia Española*, 15 de maig de 1953, 12; VOLTES BOU, *Historia del abastecimiento...*, 205-206.

93. *Boletín Oficial Del Estado*, Dirección General de Obras Hidráulicas, «Autorizando la Sociedad General de Aguas de Barcelona para derivar aguas del río Llobregat en términos de San Baudilio, San Juan Despí y Cornellá de Llobregat (Barcelona) con destino al abastecimiento de la ciudad de Barcelona»; firmat el 24 de juny de 1953, núm. 250, 7 de setembre de 1953, 5399.

els mínims de consum. Segons argumentava, si calia estimular l'estalvi dels ciutadans perquè mancava aigua no era coherent que la SGAB seguís cobrant uns valors mínims que de vegades ni tan sols s'assolien.⁹⁴ Cap al final de l'any, l'empresa afirmava que la situació havia millorat i sol·licitava anular les restriccions i reprendre el cobrament dels mínims. Però segons Acedo Colunga ni la situació era tan greu abans de l'estiu ni al mes de desembre hi havia prou raons per a l'optimisme. A més, afirmava que l'ordre de no cobrar els mínims pel consum havia estat desobeïda diverses vegades. Davant d'aquests fets, el dia 8 de desembre va decretar tres dies d'arrest per a Soler Nolla i dues setmanes per a Garí, i els va multar amb 10.000 pessetes a cadascun. Ambdós van ingressar a la presó Model immediatament.⁹⁵ Malgrat tot, a la nota del Govern Civil de Barcelona que va publicar la premsa, Acedo Colunga destacava el respecte personal que sentia pels detinguts, i assenyalava les raons que els havien portat a la presó:

Por ese orden público, concepto social de inmenso contenido espiritual, que es libertad para el bien pero no desafuero para la codicia, que es tranquilidad para todos y disfrute legítimo para el capital, pero no desorbitación financiera del interés económico, que es castigo para el miserable y lauro para el hombre de pro, han ido esta mañana a la cárcel los señores Garí y Soler, para los que en un orden personal tengo los mayores respetos.⁹⁶

Aquest episodi de la història de l'empresa va ser obviat a l'obra que Pedro Voltes Bou va publicar sobre la SGAB amb ocasió del seu centenari.⁹⁷

La detenció i empresonament de Garí i del director de la SGAB, ambdós majors de 65 anys i caps visibles de l'empresa durant quatre dècades, representava un esdeveniment majúscul a la Barcelona de mitjan anys cinquanta. La notícia va tenir també un ressò significatiu a la premsa madrilenya i fins i tot a la clandestina, on es vinculava a lluites internes del règim franquista.⁹⁸ L'advocat Josep Antoni Linati, que aleshores feia poc que treballava a Aigües, recordava a les seves memòries l'humor sarcàstic amb què Garí, a qui tractava de «Don Pepe», havia reaccionat davant la situació, en contrast amb la desesperació de Soler Nolla. Quan Linati va visitar Garí a la cel·la, aquest el va saludar tot dient: «Véns a veure els lleons del *Parque?*». Després, Garí va ser traslladat a la presó Model pel cap de policia de Barcelona, que vestia de gala, ja que els fets van succeir el dia de la Immaculada, patrona de l'arma d'infanteria de l'exèrcit. Com que el trasllat es va fer amb el cotxe oficial del cap de policia, en arribar al pati de la presó es formà la guàrdia. El tinent que la manava, al veure

94. *La Vanguardia Española*, 2 de juliol de 1953, 12.

95. Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Centre Penitenciari d'Homes (Presó Model), expedients de José Garí Gimeno i José María de Soler Nolla. *La Vanguardia Española*, 9 de desembre de 1953, 17.

96. *La Vanguardia Española*, 9 de desembre de 1953, 17.

97. VOLTES BOU, *Historia del abastecimiento...*

98. *ABC*, 9 de desembre de 1953, 27; *Nuestra Bandera, revista mensual de educación ideológica del Partido Comunista de España*, gener de 1954, 25.

que el cap de policia cedia el pas a Josep Garí, es quadrà davant d'aquest i li donà la novetat, creient potser que es tractava d'una alta autoritat política. Segons Linati, Garí senzillament li digué: «Muchas gracias, pero hoy vengo en calidad de detenido». Ni els recursos legals endegats per Linati ni la influència de Garí a Madrid van evitar que Soler Nolla complís els tres dies a la presó. Garí es va beneficiar de l'indult anual per la proximitat de les festes de Nadal, i va recuperar la llibertat junt amb la resta de detinguts governatius el 17 de desembre de 1953, després de complir deu dies d'arrest.⁹⁹ Segons una publicació de l'Associació de Treballadors d'Aigües de Barcelona, diversos membres de la direcció de l'empresa i el representant dels treballadors van anar a veure l'inspector de policia durant l'estada a presó dels directius, i li van donar roba de llit i matalassos que aquest, com a favor personal, va fer arribar als detinguts. Segons aquesta publicació, el favor es va pagar incloent l'inspector en nòmina de l'empresa fins a la seva jubilació, després de la qual el seu fill va entrar a treballar a l'empresa a mitja jornada, continuant-hi fins a la seva jubilació el 1999 sense que ningú mai no els veiés a les oficines.¹⁰⁰

8. Els darrers anys

Després del seu conflicte amb Acedo, Garí Gimeno va dimitir del seu càrrec de conseller-delegat de la SGAB, que va recaure al seu fill Josep Jordi.¹⁰¹ Però no sembla que els dies passats a la presó afectessin les opinions que el financer tenia sobre el règim. Quan el guerriller antifranquista Quico Sabaté fou abatut a la primeria de 1960, Josep Garí va lliurar 10.000 pessetes al capità general de Catalunya...

[...] destinadas a recompensar a todos aquellos que con probado valor y heroico espíritu de sacrificio hicieron frente y lucharon hasta la aniquilación total de la partida de bandoleros que se infiltró en España.¹⁰²

La Capitania General de Barcelona va fer pública la donació en una nota de premsa, per considerar que «acción tan altruista y de tan nobles sentimientos como la llevada a cabo por don José Garí Gimeno no debe ser silenciada».¹⁰³

D'altra banda, a la fi de la dècada de 1950, l'Institut d'Estudis Catalans va tenir contactes amb Josep Garí Gimeno per a la creació d'uns premis a concedir per l'Institut i per la preparació d'unes obres de caràcter històric, que havien de tenir una àmplia divulgació. Tant Ramon d'Abadal i de Vinyals com Ramon Aramon i Serra van mantenir converses amb Garí perquè una fundació amb els cognoms del banquer s'hi impliqués, i el ple de l'Institut va arribar a aprovar la creació d'un comitè per tirar

99. LINATI, *Memorias...*, 271-272; Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Centre Penitenciari d'Homes (Presó Model), expedients de José Garí Gimeno i José Maria de Soler Nolla.

100. E. MASSANA, *Sgab-landia. Historias vividas en la Sociedad General de Aguas de Barcelona*, Barcelona, Associació de Treballadors d'Aigües de Barcelona, 2001, 78-79.

101. LINATI, *Memorias...*, 272.

102. *ABC*, 9 de gener de 1960, 9.

103. *ABC*, 9 de gener de 1960, 9.

endavant el projecte. La manca de posteriors referències convida a pensar que la iniciativa no es va arribar a materialitzar.¹⁰⁴ Al principi de 1960, Josep Garí Gimeno consta a la llista de subscriptors de dues obres publicades per l'Institut, però no hi ha constància que formes part dels seus mecenes, com havia fet abans de la guerra.¹⁰⁵

Josep Garí Gimeno va morir l'onze de febrer de 1965, a l'edat de setanta-nou anys, poc després d'haver rebut la clau de la ciutat de Barcelona.¹⁰⁶ Al seu funeral van assistir el ministre Pere Gual, Mariano Calviño i el president de Banesto, vinguts expressament de Madrid, entre altres representants de les autoritats civils i militars franquistes.¹⁰⁷

Conclusions

La victòria del règim franquista, al qual Garí va donar suport, va significar la desaparició del sistema bancari més arrelat a Catalunya, mitjançant el qual el banquer havia aconseguit ascendir en el món financer del primer terç del segle XX, i va posar fi al conflicte entre els sistemes borsaris de Madrid i Barcelona, que havia tingut diversos episodis des de la dècada de 1910 fins a la Segona República. D'aquesta manera, la dictadura franquista no va significar una nova etapa d'esplendor per a la banca Arnús-Garí, sinó que va propiciar-ne la desaparició. Malgrat que Garí va continuar al capdavant del consell d'administració d'empreses importants, no va recuperar el paper central que havia tingut en grans operacions financeres de la dècada de 1920, impossibles en el context de les polítiques autàrquiques de la dècada de 1940 i 1950. A més, el seu suport al règim no li va estalviar diferents amonestacions ni fins i tot una breu estada a la presó.

Malgrat aquests esdeveniments, Garí va conservar la creença que el cop d'estat de Franco havia salvat els catalanistes de dretes, com havia salvat l'Església. Bona prova d'aquesta visió és un poema que va escriure amb relació a les declaracions crítiques amb el règim franquista que l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré, va realitzar al diari *Le Monde* l'any 1963. Com ja ha destacat Francesc Cabana, els versos de Garí són rellevants precisament perquè no van ser escrits per ser publicats, i mostren el sincer enuig del financer amb les paraules de l'abat de Montserrat:¹⁰⁸

Oh quina satisfacció!
Els rojos són de part vostra,
I resen un Pare nostre
per l'abat predicador.

104. Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. Actes del ple del 14 de febrer de 1958. ID registre 3170.

105. L. G. CONSTANS, *Francesc de Montpalau, abat de Banyoles, ambaixador del General de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1960, 123. A. DURAN I SANPERE, *Per a la Història de l'Art a Barcelona*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1960, 160.

106. *La Vanguardia Española*, 12 de febrer de 1965, 22.

107. *La Vanguardia Española*, 13 de febrer de 1965, 1 i 24.

108. F. CABANA, *Episodis de la burgesia catalana*, Barcelona, Proa, 1998, 201-206; GARÍ GIMENO, *Poesias...*, 293-296.

Mes pels catalans de dretes,
 heu caigut de l'escambell,
 lliurant-vos a fer punyetes
 amb la mitra i amb l'anell.

I el que se us diu fins aquí
 ho signa un catalanista,
 amb punts de separatista,
 que estima Franco a morir.

Un dels aspectes més rellevants de la figura de Josep Garí Gimeno és la seva relació amb Francesc Cambó i Joan Ventosa, que s'estén almenys des de la dècada de 1910 fins després de la Guerra Civil. En aquest sentit, la correspondència que Garí mantingués amb aquestes i d'altres figures del catalanisme conservador poden contribuir en el futur a aprofundir en la seva figura i en la seva importància en l'entorn de la Lliga Catalanista i els grups financers vinculats a Cambó. La recent investigació de Borja de Riquer ja ha demostrat, al documentar la rellevància de Garí en els contactes dels líders catalanistes conservadors amb els militars franquistes durant les primeres setmanes de la Guerra Civil, la proximitat personal del banquer a diverses personalitats de la Lliga. D'altra banda, la recerca sobre la figura de Jordi Garí Gimeno, cosí de Josep i també rellevant figura de la Banca Arnús-Garí, pot contribuir a destriar el rol de cadascun d'ells al capdavant del banc.

Finalment, des de la seva mort, el nom de Josep Garí Gimeno ha reaparegut als mitjans de comunicació en ocasions comptades. L'any 1997 el seu nom va aparèixer en una llista publicada per l'associació suïssa de banquers, formada per persones que tenien comptes bancaris oberts abans de 1945, i que no s'havien utilitzat des d'aleshores.¹⁰⁹ Uns anys abans, la discussió entorn els nous usos que l'Ajuntament de Barcelona preveia per a la residència d'oficials davant la celebració dels Jocs Olímpics de 1992 va generar un intercanvi de cartes a *La Vanguardia*, en el qual va acabar intervenint un dels fills de Josep Garí.¹¹⁰ L'Ajuntament cercava negociar la cessió dels terrenys per part de l'Estat, amb la finalitat de construir-hi un hotel de luxe, en un projecte que no es va arribar a materialitzar. Encara que aquests debats reapareguin, la rellevància de la figura de Josep Garí Gimeno va més enllà. La seva gestió al capdavant de la banca Arnús-Garí i les nombroses empreses en què va participar, el seu paper en el grup financer vinculat a Cambó, o la seva actuació durant la Guerra Civil i les posteriors friccions amb el règim franquista poden complementar de forma significativa el coneixement de les relacions entre el catalanisme conservador i la dictadura franquista, així com la història econòmica i empresarial del segle XX a Catalunya i l'Estat espanyol.

109. *ABC*, 30 de juliol de 1997, 32.

110. *La Vanguardia*, 4 de setembre de 1989, 6; 15 de setembre de 1989, 4; 26 de setembre de 1989, 6.